

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИ КОММУНИКАТИВ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Ахмедов Акмал Юсуфович¹, Эгамбердиев Оятиллох Алишер

Ўғли²

¹ Фарғона давлат университети педагогика кафедраси
ўқитувчиси,

² Педагогика -психология йуналиши 3 курс талабаси
<https://doi.org/10.5281/zenodo.5903177>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 10 -yanvar 2022
Ma'qullandi: 15 - yanvar 2022
Chop etildi: 20 - yanvar 2022

KALIT SO'ZLAR

Коммуникатив
компетентлик,
коммуникация,
компетентлилик, мулоқо
т.

ANNOTATSIYA

Ушбу мавзунинг долзарблиги ва унинг назарий ва амалий ажралмаслиги олий укув юртида таълим жараёнида булажак педагогларнинг педагогик коммуникатив компетентлигини шакллантириш жараёнининг моделини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш энг мухим хусусияти касбий ва шахсий фазилатларини, шахсий тажрибани узлаштириш ва педагогик билим ва куникмаларини егаллашни амалга ошириш, шунингдек, унинг самарали фаолият курсатиши учун педагогик шарт-шароитларини аниқлашдир.

Бўлажак ўқитувчининг коммуникатив компетентлигини шакллантириш педагогларни тайёрлашдаги мураккаб муаммолар қаторида ўзига хос ўрин тутди. Айниқса таълимни модернизатсиялаш билан боғлиқ ислохотларнинг жорий босқичида касбий педагогик фаолиятга мослашиш муаммоси янада яққол намоён бўлмоқда. Бўлажак ўқитувчиларни амалий, психологик, методик, тадқиқотчилик турлари билан бир қаторда ўқитувчининг коммуникатив компетентлигини шакллантириш билан бойиб бормоқда.

Коммуникатив компетентлик ташҳиси касбий шаклланишнинг моҳиятли характеристикаларига диагностик, коммуникативлик,

бошқарув ва проекив ўқувлар гуруҳларини киритиш лозим. Педагогнинг билиш фаолияти кўп жиҳатдан ўрганилаётган нарсаларнинг мураккаблиги, динамикаси, ностандартлиги, ижтимоий ҳодисаларни ажратиб турадиган чегараларнинг таъсири, уларни излаш, ноаниқлик билан белгиланади, бу эса кузатувчанлик, суҳбатдошнинг ички дунёсини моделлаштириш малакасини назарда тутди. Мазкур ҳолда ўз-ўзини тартибга солиш хусусиятлари ўз билим ва малакаларини доимо такомиллаштириш зарурати, бошқа одамларга қаратилган ўз ҳатти-

ҳаракатини қатҳий мувофиқлаштириш ўқуви билан тавсифланади.¹

Педагогнинг касбий тарбияланганлик лаёқатлигини тадқиқ қилишга бағишланган асарларда унинг қуйидаги турлари билан фарқ қилинади:

- махсус тарбияланганлик лаёқатлиги – касбий фаолиятини етарлича юқори даражада эгаллаганлик, ўзининг келгуси касбий ривожланишини лойиҳалаш қобилияти;

- ижтимоий тарбияланганлик лаёқатлиги – биргаликдаги касбий фаолиятни, ҳамкорликни ва шунингдек, мазкур китобда қабул қилинган касбий мулоқат услубларини эгаллаганлик, ўз касбий касби натижалари учун ижтимоий масъуллик.

Бўлажак ўқитувчининг коммуникатив компетентлиги, иродавий сифатлар, интеллектуал салоҳият, ҳиссий сифатлар, амалий кўникмалар, ўз-ўзини бошқара олиш лаёқатларининг ўзаро боғлиқлиги ва шахснинг ижтимоий-маданий фаоллик даражасини акс эттирувчи индивидуал сифатлар асосида шакллантирилади.

Европа давлатларида шаклланган анъанага мувофиқ касбий малака мутахассиснинг компетентлиги, уни шакллантиришга қаратилган таълим тизими эса – билим, кўникма ва малакалар даражаси билан ўлчанади.

Бўлажак ўқитувчини тайёрлашда муҳим педагогик шарт-шароитлар сифатида қуйидагиларни эътироф этиш мумкин:

- замонавий талабларга жавоб бера оладиган меъёрий ва ўқув-методик ҳужжатлар (давлат таълим стандарти, намунавий ўқув режалари, ишчи ўқув режалари, намунавий ўқув дастурлари, ишчи дастурлари, дарсликлар, ўқув қўлланмалар, методик тавсияномалар, кўшимча махсус адабиётлар, кўрсатмали воситалар, дарс ишланмалари, лойиҳалар ва бошқалар)нинг мавжудлиги;

- илмий педагогик ходимлар (профессор, дотсент, ўқитувчи, малакали ўқув усталари, техник ходимлар)нинг билим, кўникма ва малакаларининг юксаклиги, касбий компетентлик даражасининг етарлича шакллланганлиги ҳамда илмий салоҳиятга эга бўлиши;

- ўқув жараёнининг моддий-техник (ўқув бинолари, ўқув аудиториялари, ўқув устахоналари, амалий-лаборатория жиҳозлари), ахборот технологиялари (радио, телевидение, компютер, нусха кўчириш қурилмалари, лаборатория асбоб-ускуналари, аудио, видео, мультимедия, тренажёрлар, кинопроекторлар, диапроекторлар, видеопроекторлар, техник воситалар мажмуининг мавжудлиги ва ҳоказолар) жиҳатдан етарлича таъминланганлиги;

- ижтимоий ва ўқув-технологик жиҳатдан қулай муҳит (ўқитувчилар, талабалар, раҳбарлар ҳамда талабалар, шунингдек, талабаларнинг ўзаро муносабатлари мазмуни, йўналиши, мақсадлар бирлиги ва бошқалар) яратилганлиги;

¹ Ш.Шарипов, Н.Муслимов, М.Исмоилова: “Касбий таълим педагогикаси”.Методик қўлланма. – Т. 2005 й.

- ташкилий ҳамда ўқув-амалий фаолиятнинг изчил, узлуксиз ҳамда тизимли йўлга қўйилганлиги.²

«Ўқитувчининг коммуникатив компетентлиги» тушунчасига берилган таъриф ва тавсифларни умумлаштириб, уни қуйидагича талқин этиш мумкин: Ўқитувчининг коммуникатив компетентлиги – педагог фаолиятида коммуникатив компетентлик муҳим жиҳатларидан бири бўлиб, педагогнинг фақатгина касб ва касбий фаолиятни амалга ошириш билан боғлиқ барча эҳтиёж, қобилият, маҳорат, билиш ва қизиқишларини ифодалайди.

Бунинг учун у:

- ижодий изланишлар жараёнини бошқаришга мойил бўлиши;

ижодий изланишларнинг самарадорлиги ўқитувчининг педагогик, психологик ва назарий тайёргарлигига боғлиқ бўлишини эсда тутиши лозим.

² Ш.Шарипов, Н.Муслимов, М.Исмоилова: “Касбий таълим педагогикаси”.Методик қўлланма. – Т. 2005 й.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технология ва Педагогик маҳорат. – Т.: 2003. – 174 б.
2. Арзиқулов Д.Н. Касбий камолатнинг психологик ўзига хос хусусиятлари. Психол. фан.ном. дисс...автолойиҳаи. – Тошкент: 2002. -22 б.
3. Аҳлидинов Р. Социально-Педагогические основы управления качеством общего среднего образования. Автореф.дис...д-ра пед.наук. –Т.: 2002. -44 б.
4. Х.Шарипов, Н.Муслимов, М.Исмоилова: “Касбий таълим педагогикаси”. Методик қўлланма. – Т. 2005 й.
5. М.Усмонбоева, Г.Аноркулова, Г.Шамарипходжаева “Педагогик компетентлик ва креативлик асослари” ўқув услубий мажмуа. Т. 2015 йил. 14-15-бетлар.
6. Н.А.Муслимов Бўлажак касб-таълими ўқитувчисини касбий
7. шакллантириш Т.,Фан 2004.
8. Ишмухамедов Р, Абдуқодиров А, Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар. – Т.: “Истеъдод”, 2008. – 180 б.
9. Муслимов Н. ва бошқалар. Касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси. – Т.: «Фан ва технологиялар», 2013. – 128 б.
10. Низомхонов С.А., Мадаминов И. Педагогнинг касбий фаолиятида ахборот коммуникатив компетентликни ошириш йўллари. // «Замонавий таълим» журнали, 2014, №10.

ИНТЕРНЕТ САЙТЛАРИ

11. www.ziyonet.uz
12. www.pedagog.uz
13. www.ta'lim.uz
14. www.fikr.uz